

Health Communication for Health Promotion in Community¹

Thanapanan Akharawirawat²

Pannee Banchonhattakit³

Received: 29 March 2022

Accepted: 29 June 2022

Abstract

At present, in the currents of the world, it has evolved nonstop, even for a fraction of a second, and in terms of dynamic communication. It's the age of borderless communication. Therefore, health communication is an important and necessary to be a tool to promote the health for the people in the community. For many decades, health communication has been used as a tool to promote health in the community. But it's still challenging for public health professionals to adopt the principles of communication, to be a mechanism, and to be a mediator for bringing knowledge, health information to the public. Especially, in communities where health communication must take into account the communication patterns in accordance with the context of the community, in accordance with traditions, cultures, beliefs, community lifestyles. The appropriated health communication that is met the people's requirements, it will be truly accessible health service. As a result, people gain knowledge, understanding that leads to health behavior modification in the long run. All people can be self-reliant on an individual, family, and community levels, and form to be a well-being community by steadily, prosperously and sustainably that will reach the Sustainable Development Goals in the future.

Keywords: Health Communication, Health Promotion, Community Health

¹ Academic Article

² Instructor. Sirindhorn College of Public Health, Trang Faculty of Public Health and Allied Health sciences. Praboromarajchanok Institute.

³ Assoc.Prof. Faculty of Public Health, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage.

การสื่อสารสุขภาพ เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชน¹

ธนปิ่นท์ อัครวีรวัฒน์²

พรรณี บัญชรหัตถกิจ³

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันท่ามกลางกระแสของโลกที่พัฒนาไปอย่างไม่หยุดนิ่งแม้แต่เสี้ยววินาที และในด้านการติดต่อสื่อสารที่มีความเป็นพลวัต นับได้ว่าเป็นยุคของการสื่อสารไร้พรมแดน การสื่อสารสุขภาพ จึงมีความสำคัญ และจำเป็นที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างเสริมสุขภาพให้ประชาชนในชุมชน การสื่อสารสุขภาพ ได้ถูกนำมาเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชนหลายทศวรรษที่ผ่านมา แต่ก็ยังเป็นเรื่องที่ทำทนายสำหรับนักสาธารณสุขที่จะได้นำเอาหลักการสื่อสารเข้ามามีบทบาทเป็นกลไกและเป็นสื่อกลางในการนำองค์ความรู้ ข้อมูลด้านทางสุขภาพไปสู่สาธารณะ โดยเฉพาะในชุมชนที่การสื่อสารสุขภาพนั้นต้องคำนึงถึงรูปแบบการสื่อสารให้เป็นไปตามบริบทของชุมชน ตามประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิตของชุมชน การสื่อสารสุขภาพที่เหมาะสมตรงกับความต้องการของประชาชนย่อมทำให้ประชาชนเข้าถึงการบริการสุขภาพที่ได้อย่างแท้จริง ผลลัพธ์ คือ ประชาชนได้รับความรู้ ความเข้าใจ ส่งผลให้ประชาชนเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพได้ในระยะยาว ประชาชนทุกคนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน และเกิดเป็นชุมชนแห่งสุขภาวะดี อย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน อันจะบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคตต่อไป

คำสำคัญ: การสื่อสารสุขภาพ การสร้างเสริมสุขภาพ สุขภาพชุมชน

¹ บทความวิชาการ

² อาจารย์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดตรัง คณะสาธารณสุขศาสตร์และสหเวชศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก

³ รองศาสตราจารย์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

บทนำ

ในปัจจุบันท่ามกลางกระแสของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และในด้านการติดต่อสื่อสารที่มีความเป็นพลวัต กล่าวได้ว่าเป็นยุคของการสื่อสารไร้พรมแดน ประกอบกับกระแสของการปฏิรูประบบสุขภาพ การสร้างเสริมสุขภาพถือเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของการดำเนินการระบบสุขภาพเชิงรุก ที่เน้นการจัดการระบบ โดยใช้หลักการที่สำคัญของระบบสุขภาพ คือ “สร้าง” นำ “ซ่อม” โดยคำว่าสร้างนั้นหมายถึง การสร้างเสริมการมีสุขภาพดี (Good health) ไม่ใช่การรอให้สุขภาพเสียแล้วจึงซ่อม เพื่อให้สามารถบริหารจัดการกับปัญหาสุขภาพที่ซับซ้อน มีความหลากหลาย แต่สามารถหลีกเลี่ยงได้หรือที่เรียกว่าการป้องกันได้ ตลอดจนการมุ่งเน้นการจัดการระบบสุขภาพในด้านการเสริมสร้างสมรรถนะที่让群众สามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน คนทุกคนมีสุขภาพดี

การสร้างเสริมสุขภาพ เป็นคำที่พัฒนามาจากคำเดิมที่เรียกว่า การส่งเสริมสุขภาพ ที่ใช้ในแวดวง สุขศึกษา มุ่งเน้นบทบาทของภาครัฐในการส่งเสริมกิจกรรมด้านสุขภาพ แต่ในด้านของการสร้างเสริมสุขภาพนั้น สะท้อนให้เห็นถึงระบบของการส่งเสริมสุขภาพแบบใหม่ที่มุ่งเน้นการดำเนินงานของประชาคมสุขภาพ เพื่อผลักดันให้เกิดกระแสการสร้างเสริมสุขภาพให้เกิดขึ้นได้จริงในสังคม และกิจกรรมในด้านของการสร้างสุขภาพก็มักจะใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพให้กับประชาชน ตลอดจนการสร้างกระแสให้ประชาชนเกิดความตระหนักต่อปัญหาสุขภาพ ใส่ใจในการดูแลสุขภาพของตนเอง และเกิดการขยายผลสู่ครอบครัว และ

สามารถสร้างสุขภาพที่ดีของชุมชนได้ซึ่งเราอาจจะพบเห็นกันอยู่บ่อยครั้งในยุคปัจจุบันนี้

การสื่อสารสุขภาพได้ถูกนำมาเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างเสริมสุขภาพ ในยุคที่การสื่อสารไร้พรมแดน และการสื่อสารโดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ที่มีความก้าวหน้ามาก และจากความต้องการที่หลากหลายของประชาชน ประกอบกับพฤติกรรมสุขภาพที่แปรเปลี่ยนไป จากยุคโลกาภิวัตน์ สถานการณ์ต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ไม่เฉพาะแต่การ เปลี่ยนแปลงในเรื่องสถานการณ์ด้านสุขภาพของคนไทย และระบบการบริการด้านสาธารณสุขของประเทศไทย แต่พบว่ายังคงมีหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาระบบสุขภาพไทยในอนาคต เพราะฉะนั้น การสื่อสารสุขภาพจึงมีความสำคัญและจำเป็นที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างเสริมสุขภาพ หากมีการสื่อสารเพื่อการส่งเสริมสุขภาพที่ดี ประชาชนเข้าถึง เข้าใจ และนำไปปฏิบัติได้ทั้งในระดับ บุคคล ครอบครัว และชุมชน ผลลัพธ์ที่ได้จะเป็นชุมชนแห่งสุขภาพที่ดี แต่ในทางตรงกันข้ามหากการสื่อสารเพื่อสุขภาพไม่ดี ปัญหาระดับบุคคล ครอบครัวและชุมชน ก็เกิดขึ้นได้ เช่น ความคลาดเคลื่อนของความรู้ ความเข้าใจ ในองค์ความรู้ต่างๆ ด้านสุขภาพ ก็จะทำให้มีการปฏิบัติไม่ถูกต้อง จะเกิดผลกระทบด้านสุขภาพของบุคคล รวมไปถึงครอบครัว และชุมชน ซึ่งจะได้กล่าวถึงในรายละเอียดต่อไป

1. การสื่อสารด้านสุขภาพ

1.1 ความหมายของการสื่อสารสุขภาพ

วีรศักดิ์ นาชัยดี (2561, น. 18) ให้ความหมายของการสื่อสารสุขภาพว่า การดำเนินงานเพื่อการสื่อสารสองทาง ระหว่างผู้ส่งสาร และผู้รับสารที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูล

ข่าวสารด้านสุขภาพ ได้ง่าย และทั่วถึง ผู้ส่งสารและ ผู้รับสาร พร้อมทั้งจะรับความคิดเห็นของผู้อื่น และ ยินดีแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ของตนเอง ร่วมกับผู้อื่นได้ มุ่งให้สาธารณชนเกิดการ เปลี่ยนแปลงความรู้ การรับรู้ทัศนคติ และพฤติกรรม ไปในทางที่พึงประสงค์

กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ (2554, น. 17-18) ให้ความหมายของการสื่อสารสุขภาพว่าเป็นการติดต่อสัมพันธ์โดยอาศัยกระบวนการ ถ่ายทอดสาร แลกเปลี่ยนข่าวสาร ความรู้ ทัศนคติ ประสบการณ์ และการปฏิบัติ ระวังกันและกัน โดยมุ่งให้สาธารณชนเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ การรับรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะพฤติกรรมด้านสุขภาพ

วาสนา จันทรสว่าง (2550, น 1) ให้ความหมายของการสื่อสารสุขภาพว่า การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ด้านสุขภาพ ผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมาย และประชาชนทั่วไปได้รับรู้ สนใจ ตระหนัก และมี พฤติกรรมที่ถูกต้อง เหมาะสม ในเรื่องการศึกษา สุขภาพนั้น ได้มีการดำเนินงานมาตลอดในชื่อของ งานสุขศึกษา ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการสื่อสาร สุขภาพ

จากผู้ให้ความหมายข้างต้น สรุปได้ว่าการสื่อสารด้านสุขภาพเป็นการดำเนินงานเพื่อการ สื่อสาร ที่ต้องมีการวิเคราะห์ และการวางแผนอย่างเป็นระบบที่อาศัยการสื่อสาร และเครื่องมือ หรือ รูปแบบของการสื่อสาร เพื่อการสร้าง ความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ ประสบการณ์ และการปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่ การสร้างสุขภาพที่ดี ทั้งของตนเอง ครอบครัว และ ชุมชน

1.2 การ สื่อสารสุขภาพในชุมชน

การสื่อสารสุขภาพในชุมชนนั้น จะเป็นการ ดำเนินการสื่อสารกับคนในชุมชน โดยใช้ช่องทาง

หรือรูปแบบของการสื่อสาร ที่ชุมชน หรือท้องถิ่น เข้าถึงได้ โดยอาจจะมิใช่สื่อสาร สาร ช่องทางการ สื่อสาร และผู้รับสาร ทั้งในชุมชน และนอกชุมชน และรูปแบบการสื่อสารก็เป็นไปตามบริบทของชุมชน ตามประเพณี วัฒนธรรม ของชุมชน หรือท้องถิ่น นั้นๆ เพื่อให้การสื่อสารนั้นเหมาะสม ตรงกับความ ต้องการ เข้าถึง ประชาชนในชุมชนนั้นได้อย่าง แท้จริง อันจะนำไปสู่การได้รับความรู้ ความเข้าใจ และการปรับเปลี่ยน หรือ คงอยู่ของพฤติกรรม สุขภาพของชุมชนนั้น

2. การ สร้างเสริมสุขภาพในชุมชน

2.1 ความหมายของสุขภาพ

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization; WHO) ได้ให้ความหมายของคำว่า “สุขภาพ” (Health) ไว้เมื่อปี ค.ศ.1947 และยังคง ใช้เป็นแม่แบบอยู่ในปัจจุบันว่า หมายถึง สุขภาวะ ที่สมบูรณ์ของร่างกาย จิตใจและสังคม ซึ่งมีได้ หมายถึงแต่เพียงการปราศจากโรคหรือความพิการ เท่านั้น (A state of complete physical, mental and social well-being and merely the absence of disease or infirmity) ต่อมาในศตวรรษที่ 20 องค์การ อนามัยโลก ได้ย้ำความสำคัญของการเข้าใจภาวะ ของมนุษย์แบบองค์รวม (Holistic View of Human Dimensions) โดยอธิบายว่า ภาวะความสุขสมบูรณ์ ของมนุษย์ (Wellness) หรือสุขภาวะแบบองค์รวม ประกอบด้วยมิติทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม เศรษฐกิจ และจิตวิญญาณ มิติทุกด้านนี้ ประสานเชื่อมโยงกันไม่อาจแยกออกจากกันได้ ไม่ว่ามนุษย์จะอยู่ในสภาวะใด โดยเฉพาะในยาม เผชิญกับความเจ็บป่วย ภาวะวิกฤต และวาระ สุดท้ายก่อนที่จะสิ้นใจ

สำหรับความหมายของ “จิตวิญญาณ” (Spirit, Spirituality) มักเข้าใจผิดว่าเป็น ศัพท์ทางศาสนา แต่สภาวะทางจิตวิญญาณเป็นแนวคิดที่เป็นนามธรรม (Abstract Concept) ซึ่งมีสาระสำคัญคือ เป็น “แก่นแท้หรือธาตุแท้” ของความเป็นมนุษย์ เป็นความรู้สึก (Feeling) ความคิด (Thoughts) ของบุคคลที่ละเอียดผูกพันต่อบางสิ่ง ที่ทำให้บุคคลผู้นั้นเกิดความหวัง เกิดพลังใจ บรรลุถึงความหมายของชีวิตที่ตนปรารถนา

ในพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ได้ให้ความหมายคำว่า “สุขภาพ” หมายถึง สภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล

“ปัญญา” หมายความว่า ความรู้ทั่ว รู้เท่าทันและความเข้าใจอย่างแยกได้ในเหตุผลแห่งความดี ความชั่ว ความมีประโยชน์ และความมีโทษ ซึ่งนำไปสู่ความมีจิตอันดีงามและเอื้อเพื่อผู้อื่น

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าเรื่องสุขภาพเป็นเรื่องของความถูกต้องทั้งหมด ไม่ใช่เป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ หรือเป็นส่วนเป็นเสี้ยวอย่างที่เรารู้จักกันเป็นส่วนมาก

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า คำว่า “สุขภาพ” หรือ “Health” ในภาคภาษาอังกฤษนั้น มีรากศัพท์มาจากคำว่า Whole หรือทั้งหมด สุขภาพเกิดจากความ เป็นทั้งหมด ไม่ใช่เรื่องแยกส่วน หลักการของสุขภาพในเรื่องความเป็นทั้งหมด ความเป็นหนึ่งเดียวกัน และความสมดุล สุขภาพเกิดจากความถูกต้องของทั้งหมด ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญา ซึ่งมีองค์ประกอบขยายไปอีกอย่างกว้างขวาง ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ จิตใจ ครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง การศึกษา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบในระบบสุขภาพทั้งสิ้น

ทุกส่วนต้องเชื่อมโยงกันเป็นหนึ่งเดียว และมีความถูกต้องจึงจะเกิดสุขภาพ เมื่อสุขภาพเกิดจากความถูกต้องของทั้งหมด และเป็นสิ่งที่มนุษย์ปรารถนา สุขภาพจึงอยู่ในฐานะเป็นอุดมคติ หรืออุดมการณ์ของมนุษย์ อย่างไรก็ตาม ได้มีผู้วิจารณ์คำนิยามขององค์การอนามัยโลกว่า คำนิยามดังกล่าวบ่งบอกถึงสุขภาพที่เป็นสภาวะคงที่ ซึ่งในความเป็นจริงจะไม่มีผู้ใดที่มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคมได้ตลอดเวลา จึงเสนอให้สุขภาพเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา จึงเสนอให้สุขภาพเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตั้งแต่เกิดจนตาย

2.2 ความหมายของการสร้างเสริมสุขภาพ

การสร้างเสริมสุขภาพ และการส่งเสริมสุขภาพ เป็นคำที่คนไทยคุ้นเคย เป็นคำที่ใช้กันมาช้านาน ในวงการของงานสุขศึกษา แต่เพื่อต้องการให้เกิดความรู้สึก และเกิดมโนทัศน์ใหม่ๆ จึงมีการใช้คำว่า การสร้างเสริมสุขภาพ แทนคำว่า การส่งเสริมสุขภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการดำเนินงานปฏิรูประบบสุขภาพในปัจจุบัน และมีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ดังที่จะยกตัวอย่าง เช่น

องค์การอนามัยโลก (WHO, 1986) ให้ความหมายของการส่งเสริมสุขภาพว่า กระบวนการในการเพิ่มความสามารถของคนเราในการควบคุมดูแล และพัฒนาสุขภาพของตนเองให้ดีขึ้น

สำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ (2562) ให้ความหมายของการสร้างเสริมสุขภาพว่า กระบวนการสร้างเสริม สนับสนุนด้านสุขภาพโดยให้บุคคลมีการปฏิบัติและการพัฒนาสุขภาพ ตลอดจนจัดการสิ่งแวดล้อมและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสุขภาพเพื่อให้บรรลุการมีสุขภาพที่ดีทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

Edelman and Mandel, (1994) ให้ความหมายของการสร้างเสริมสุขภาพ ว่า การสร้างเสริมสุขภาพคือกระบวนการกระตุ้นบุคคล กลุ่มบุคคลให้สามารถควบคุมและปรับปรุงสุขภาพเพื่อให้ความสมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม รวมทั้งสามารถบ่งบอก และเกิดความความตระหนักที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจ ทั้งบุคคล และสิ่งแวดล้อม

จากความหมายของสุขภาพและการสร้างเสริมสุขภาพ กล่าวโดยสรุปได้ว่า การสร้างเสริมสุขภาพนั้น เป็นกระบวนการเกื้อหนุน และสนับสนุนส่งเสริมให้บุคคล และกลุ่มคน มีความสามารถในการควบคุมดูแลสุขภาพของตนเอง และพัฒนาสุขภาพของตัวเอง ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ รวมถึงวิถีการดำเนินชีวิต ที่มีปัจจัยกำหนดภาวะสุขภาพ ได้แก่ บริบททางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม และระบบนิเวศ ทั้งนี้ การที่ประชาชนจะมีสุขภาพดีได้นั้น ประชาชนจะต้องมีความรู้ความสามารถในการดูแลสุขภาพตนเอง รู้ได้ว่าขณะในภาวะปกติจะส่งเสริมสุขภาพตนเองอย่างไร ให้คงไว้ซึ่งความปกติสุข ไม่เจ็บป่วย และเมื่อเริ่มมีอาการเจ็บป่วย จะปฏิบัติตนอย่างไร ไม่ให้อาการเจ็บป่วยนั้นรุนแรง และให้หายจากการเจ็บป่วยเร็วที่สุด หรือถ้ามีการเจ็บป่วยเรื้อรังเกิดขึ้น จะทำอย่างไรไม่ให้มีอาการแทรกซ้อนของโรค และมีวิธีที่จะดูแลสุขภาพให้ตนเองมีชีวิตคงอยู่ได้อย่างยืนยาว

2.3 ความสำคัญของสุขภาพในระดับชุมชน

บุคคลและครอบครัวที่อยู่ร่วมกันในชุมชนต่างก็เป็นทรัพยากรที่สำคัญของการพัฒนาสังคม การที่บุคคล ครอบครัวมีสุขภาพดี ย่อมส่งผลดีต่อชุมชน และสังคมที่อยู่อาศัย ดังนี้

1. สุขภาพของคนในชุมชนเป็นพื้นฐานของการพัฒนาชุมชน ชุมชนจะพัฒนาได้จะต้องอาศัยประชาชนที่มีสุขภาพดี ได้แก่ การมีกำลังกาย มีกำลังสมองไปพัฒนาสังคม สุขภาพจึงเป็นชุมพลังของสังคม ดังที่เราจะเห็นได้ว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้หันมาเน้นการพัฒนาคนให้มีสุขภาพดี มีคุณภาพ ตั้งแต่แผนฉบับที่ 8 เป็นต้นมา โดยมีแนวคิดที่ว่าถ้าคนสุขภาพดี มีคุณภาพจะเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้าน

2. สุขภาพช่วยสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน การที่ชุมชนใดมีประชาชนสุขภาพดี มีทักษะในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ตลอดจนการมีเครือข่ายที่รวมตัวกันได้ในชุมชน ย่อมส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและเกิดการพัฒนา

3. สุขภาพช่วยสร้างเศรษฐกิจของชุมชน ชุมชนที่มีประชาชนสุขภาพดี สามารถทำงานมีผลผลิตได้ตามศักยภาพสูงสุด ทำให้มีผลผลิตมวลรวม ในระดับประเทศที่สูงขึ้นได้ด้วย และยังช่วยสังคมหรือภาครัฐบาลที่จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลหรือการลงทุนด้านการแพทย์

4. สุขภาพช่วยให้สังคมและสิ่งแวดล้อมดี มีความสงบสุข การที่ประชาชนสุขภาพดี ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง จะทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ไม่เบียดเบียน ทำลายสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดอสรภาพและสันติภาพ

5. สุขภาพเป็นตัวชี้การพัฒนาของชุมชนด้านหนึ่ง เพราะเป้าสูงสุดของการพัฒนาชุมชน คือ การที่ประชาชนมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี

จะเห็นได้ว่า สุขภาพในระดับชุมชนมีความสำคัญอย่างมาก ที่ต่อเนื่องจากสุขภาพของระดับบุคคล และครอบครัว ซึ่งจะช่วยให้บุคคล ครอบครัว และชุมชน ต่างได้แสดงบทบาทหน้าที่ของตนเองในทิศทางที่เหมาะสม และเต็มศักยภาพ

สูงสุด เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็ง อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข อันเป็นเป้าหมายสำคัญที่สุด

2.4 แนวทางการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชน

ตามแนวทางของกฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter) ที่มุ่งเน้นการสร้างนโยบายสาธารณะที่เอื้อต่อสุขภาพ การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ การเพิ่มความสามารถของชุมชน การพัฒนาทักษะส่วนบุคคลและการปรับเปลี่ยนระบบบริการสุขภาพ โดยประเทศไทยได้มีการกระจายอำนาจด้านสุขภาพให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตาม พ.ร.บ. กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ.2542 มาตรา 16 การสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า เพื่อขยายโอกาสการเข้าถึงบริการสุขภาพ และรัฐบาลมีนโยบายดำเนินการตามแนวทางของกฎหมายสุขภาพแห่งชาติ โดยเร่งดำเนินการมาตรการสร้างเสริมสุขภาพ และลดปัจจัยเสี่ยงที่มีผลต่อสุขภาพและการเจ็บป่วยเรื้อรัง ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว การส่งเสริมสุขภาพในชุมชนหรือในระดับท้องถิ่น เป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งที่จะส่งเสริมให้ประชาชนทุกคนมีสุขภาพที่ดี สามารถสร้างเสริมสุขภาพของตนเองและควบคุมปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อสุขภาพ โดยสร้างมาตรการทางสังคมกำหนดให้สุขภาพเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของสังคม เริ่มต้นจากระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว และชุมชน (ณรงค์ศักดิ์ หนูสอน, 2564, น. 78)

การสร้างเสริมสุขภาพในชุมชน มีหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน หรือแม้แต่ภาคประชาชนเอง สามารถมีส่วนร่วมในการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพ ที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของประชาชนทุกกลุ่มวัย ตามที่กระทรวงสาธารณสุขได้แบ่งแนวทางในการสร้างเสริมสุขภาพให้กับคน 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสตรีและเด็ก กลุ่มวัยเรียน กลุ่มวัยรุ่น

กลุ่มวัยทำงาน กลุ่มผู้สูงอายุ ในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และทักษะให้บุคคล ชุมชน สามารถดูแลสุขภาพของตนเองได้ ในการดำเนินชีวิตยามปกติและเมื่อเกิดการเจ็บป่วย เราจึงควรรู้จักและมีส่วนร่วม กับหน่วยงานดังกล่าว รวมทั้งปฏิบัติตามแนวทางสร้างเสริมสุขภาพในชุมชน ดังนี้

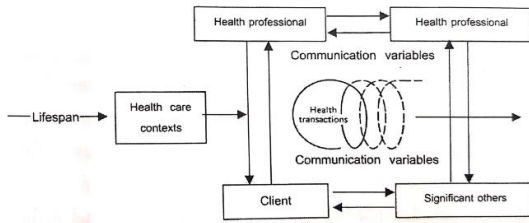
1. การสร้างเสริมสุขภาพกาย หมายถึง การปฏิบัติตนเพื่อเสริมสร้างสุขภาพร่างกายให้มีสภาพร่างกายที่สมบูรณ์ แข็งแรงมีการเจริญเติบโตอย่างเหมาะสม ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ

2. การสร้างเสริมสุขภาพจิต หมายถึง การปฏิบัติตนเพื่อเสริมสร้างสุขภาพจิต ให้มีจิตใจที่ดี มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีอารมณ์แจ่มใส มีสติ สามารถจัดการกับความเครียดได้ โดยการมองโลกในแง่ดี ฝึกคิดในทางบวก รู้จักวิธีการจัดการความเครียด

3. การสร้างเสริมสุขภาพทางสังคม สามารถทำได้โดยมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ให้เกิดสิ่งแวดล้อมทั้งทางกายภาพ และสังคมที่เหมาะสมทั้งทางด้านกายภาพและจิตใจ

4. การสร้างเสริมสุขภาพทางปัญญา หรือ จิตวิญญาณ ทำได้โดยการยึดมั่นในหลักศาสนา และวัฒนธรรมที่ดั่งาม ลด ละเลิกพฤติกรรมที่เสี่ยงทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพและการสร้างเสริมสุขภาพตามแนวทาง

3. แบบจำลองการสื่อสารสุขภาพ HCM

ภาพที่ 1 แบบจำลองการสื่อสารสุขภาพ HCM

ที่มา : King, I.M. 1981 อ้างถึงในวาสนา จันทร์สว่าง (2550:82)

HEALTH COMMUNICATION MODEL : HCM แบบจำลองนี้ ได้เสนอแนวคิดว่าการสื่อสารสุขภาพ หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดข่าวสารด้านสุขภาพ ระหว่างผู้ให้บริการด้านสุขภาพ ที่มีความสัมพันธ์ต่อ ผู้รับบริการด้านสุขภาพ ภาพวงกลมตรงกลาง หมายถึง การถ่ายทอดข่าวสารด้านสุขภาพ เป็นวงกลม มีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง และไม่มีที่สิ้นสุด มีการเคลื่อนไหว เพื่อส่งต่อข่าวสาร สุขภาพระหว่างผู้มีส่วนร่วม ในกระบวนการ ทั้งผู้ให้บริการสุขภาพ (Health Professional) ผู้รับบริการ (Client) ที่มีความสัมพันธ์กันอย่าง มีนัยสำคัญ (Significant others) ในบริบทของการ ดูแลสุขภาพ (Health care contexts) เช่น สมาชิก ในครอบครัว ญาติ พี่น้อง และกลุ่มเครือข่ายทาง สังคมอื่นๆ ที่มีการสื่อสารถึงกันแบบสองทาง (Two way Communication) มีความเคลื่อนไหวของการ สื่อสารแบบไม่หยุดนิ่ง (Communication variable) ที่มีตัวแปรตามเหตุการณ์สภาวะแวดล้อม ของแต่ละ คนในสังคม และสถานการณ์ที่มีการผันแปรอย่าง ต่อเนื่อง (วาสนา จันทร์สว่าง, 2550 น. 83)

4. องค์ประกอบการสื่อสารสุขภาพ

การสื่อสารสุขภาพเป็นกระบวนการสื่อสาร ที่ส่งผลต่อสุขภาพในด้านการป้องกันโรคและการ

สร้างเสริมสุขภาพ โดยใช้การสื่อสารหลายรูปแบบ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการสื่อสารสุขภาพ สามารถอธิบายองค์ประกอบได้ดังนี้

ภาพที่ 2 แบบจำลององค์ประกอบการสื่อสารสุขภาพ

1. ผู้ส่งสาร (Sender) หมายถึง ผู้นำด้านสุขภาพ หรือผู้ปฏิบัติการด้านสุขภาพ
2. สารของสาร (Message) ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ การสร้างจิตสำนึกเพื่อการสร้างเสริมปรับเปลี่ยน และพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้องและเหมาะสม เพื่อพัฒนาสุขภาพและคุณภาพชีวิต
3. สื่อ/ช่องทาง (Channel) หมายถึง ตัวกลาง พาหะ หรือตัวนำที่จะนำ “สาร” ด้านการสาธารณสุขในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นคำพูด เสียง แสง ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว หรือข้อมูลสารสนเทศ ไปสู่กลุ่มเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานครั้งนั้น
4. ผู้รับสาร (Receiver) ประชาชนที่ต้องการข้อมูลข่าวสาร เพื่อพัฒนาสุขภาพและคุณภาพชีวิต
5. ผลของการสื่อสาร (Effect) ประโยชน์หรือโทษที่เกิดขึ้นตามมาจากการดำเนินงานของการสื่อสาร อาจเกิดขึ้นในรูปแบบของการรับรู้ ความสนใจ ความตระหนัก และการปฏิบัติตนด้านสุขภาพ

จากภาพเห็นได้ว่าการสื่อสารสุขภาพ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน จากผู้ส่งสาร คือ ผู้ปฏิบัติการด้านสุขภาพ ผู้นำด้านสุขภาพ จะต้องนำ สารของสาร หรือที่เรียกว่าสาร ไปส่งต่อเพื่อสร้าง ความรู้ ความเข้าใจ โดยผ่านช่องทางต่างๆ ของ การสื่อสาร ไปยังผู้รับสาร คือ ประชาชนที่ต้องการ สื่อสารเพื่อให้เกิดผลของการสื่อสารในการสร้างเสริม

สุขภาพในชุมชน และการสื่อสารสุขภาพนั้นยังสามารถที่จะมีผลย้อนกลับไปยังผู้ส่งสารในการพิจารณา ทบทวน การสื่อสารสุขภาพ และสามารถส่งต่อสารนั้นได้อีกอย่างเป็นพลวัต

5. ประเภทของสื่อในการสื่อสารสุขภาพ

1. สื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง เป็นสื่อที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินงานเพื่อสร้างสุขภาวะที่ดีในชุมชน การสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนในเรื่องสุขภาพอนามัย และเผยแพร่กิจกรรมการดำเนินงานของหน่วยงานเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจ และสร้างภาพพจน์ที่ดีแก่ประชาชน ซึ่งหน่วยงานสาธารณสุขสามารถผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ขึ้นเองได้ เช่น ใบปลิว แผ่นพับ หนังสือเผยแพร่เล่มเล็ก เอกสารแนะนำประกอบ โปสเตอร์จดหมายข่าว ภาพพลิก จุลสาร วารสาร เป็นต้น

2. สื่อคำพูด/สื่อบุคคล หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ และทักษะต่างๆ ให้กับผู้คน เช่นในที่นี่ หมายถึงบุคลากรภาควิชาชีพต่างๆ หรือแม้แต่ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์เฉพาะเรื่องที่จะมาดำเนินการตามภารกิจของการสร้างสุขภาวะที่ดีให้กับชุมชน สื่อบุคคล อาจถือได้ว่าเป็นสื่อหรือเครื่องมือสื่อสาร และประชาสัมพันธ์ที่เก่าแก่ที่สุดชนิดหนึ่ง เป็นสื่อพื้นฐานเบื้องต้นขนานแท้ดั้งเดิมที่มนุษย์รู้จักนำมาใช้ในการติดต่อสื่อความหมาย การพูดเป็นหนทางหนึ่งแห่งการถ่ายทอดหรือชักนำเอาความรู้สึกรักนึกคิดของมนุษย์ออกตีแผ่แสดงให้ผู้อื่นได้ทราบและสร้างความเข้าใจได้

3. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และโทรคมนาคม หมายถึง สื่อที่ผลิตหรือพัฒนาขึ้นเพื่อใช้ควบคู่กับเครื่องมืออุปกรณ์ทางเทคโนโลยี เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วิทยุ แผ่นรายการเสียง หรือวีดิทัศน์

รูปแบบ VCD/DVD แถบบันทึกเสียงหรือ วีดิทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ระบบการศึกษาทางไกล ผ่านดาวเทียม หรือผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ e-learning และ อินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ยังรวมไปถึงแอปพลิเคชันต่างๆ บนโทรศัพท์เคลื่อนที่ สื่ออินโฟกราฟิก ที่มีช่องทางที่สามารถสื่อสารให้เข้าถึงคนจำนวนมาก และมีความหลากหลายได้อย่างรวดเร็วภายในเวลาเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน

4. สื่อกิจกรรม หมายถึง สื่อประเภทวิธีการใช้ในการฝึกทักษะ ฝึกปฏิบัติ ซึ่งต้องใช้กระบวนการคิด การปฏิบัติ และการประยุกต์ความรู้ของผู้เรียน เช่น สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมุติทัศนศึกษา เกม การทำโครงการ การจัดนิทรรศการ การสาธิต เป็นต้น

5. สื่อพื้นบ้าน หมายถึง สื่อที่อาจเป็นบุคคล คณะบุคคล ตลอดจนเครื่องมืออุปกรณ์เกี่ยวกับการแสดงกิจกรรมและวัฒนธรรมการดำรงอยู่ทุกประเภท โดยเป็นสื่อที่ชาวบ้านสร้างสรรค์ขึ้น และยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมาแต่โบราณกาล เช่น เพลงลิเก หมอลำ หนังตะลุง มโนราห์ อีแซว ลำตัด หมอลำ ตลอดจนประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ สื่อพื้นบ้านเป็นเครื่องมือสื่อสารที่ในการสื่อสารสุขภาพที่พบว่าได้ผลดีและอยู่คู่กับสังคมไทยมายาวนาน

6. ระดับการสื่อสารสุขภาพ

ภาพที่ 3 ระดับของการสื่อสารสุขภาพ

ในการสื่อสารสุขภาพเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชนนั้น เราจำเป็นจะต้องทราบระดับของการสื่อสารเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งระดับของการสื่อสารนั้น ในที่นี้จะใช้หลักการแบ่งตามขนาดของบุคคลในการสื่อสารเป็น 6 ระดับ ดังนี้

1. การสื่อสารภายในบุคคล หมายถึง การสื่อสารที่เกี่ยวข้องภายในบุคคล ผู้ส่งสารและผู้รับสารเป็นคนเดียวกัน มีความเชื่อมโยงกับจิตวิทยาการสื่อสาร ในการคิดทบทวน ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และทัศนคติด้านการสร้างเสริมสุขภาพ

2. การสื่อสารระหว่างบุคคล หมายถึง การสื่อสารระหว่างบุคคล 2 คน การสื่อสารในระดับนี้มุ่งเน้น จิตวิทยาการสื่อสารที่ใช้การโน้มน้าวจากสื่อบุคคล แต่อาจมีข้อจำกัดเรื่องบุคคลที่แตกต่างกันอาจมีการโน้มน้าวที่แตกต่างกันได้

3. การสื่อสารกลุ่ม หมายถึง การเน้นการสื่อสารแนวระนาบ เน้นกลุ่มคนที่สื่อสารซึ่งมีจำนวนสองคนขึ้นไป มีความใกล้ชิดกันทั้งในแง่วิถีชีวิต และรสนิยมด้านสุขภาพ ทั้งนี้ หากมีการเสริมพลังให้แก่กลุ่มจะส่งผลให้กลุ่มรวมตัวกันเป็นพลังในการเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาพได้เป็นอย่างดี

4. การสื่อสารองค์กร หมายถึง เป็นการสื่อสารที่เน้นทั้งสื่อสารภายในองค์กร ซึ่งประกอบด้วยคนหลายๆ กลุ่ม เพื่อให้คนในองค์กรมีความเข้าใจร่วมกัน กับการสื่อสารจากองค์กรหนึ่งไปสู่องค์กรหรือกลุ่มสังคมอื่นๆ ภายนอก

5. การสื่อสารสาธารณะ หมายถึง เป็นการสื่อสารกับคนจำนวนมาก แต่ยังเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ที่รู้จักกันและกัน มากกว่าจะเป็นการสื่อสารผ่านตัวกลาง โดยมีเป้าหมายเพื่อถ่ายทอดข่าวสาร การสร้างการมีส่วนร่วม และสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

6. การสื่อสารมวลชน หมายถึง เป็นการสื่อสารสำหรับคนหมู่มากที่อาจไม่รู้จักกันโดยผ่านสื่อกลาง เช่น การใช้สื่อมวลชน หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ สื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น การสื่อสารมวลชนนี้ มุ่งเน้นการสื่อสารบนลงล่าง หรือการสื่อสารจากสวนกลางเป็นหลัก

7. กลยุทธ์การสื่อสารสุขภาพในชุมชน

1. การติดตามสถานการณ์สังคม เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์การสื่อสารที่จะตอบโต้ภัยต่อสถานการณ์ และพฤติกรรมทางสุขภาพของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไป

2. การวิเคราะห์สถานการณ์ ข้อมูล และคาดการณ์ถึงการปรับตัวของกลุ่มประชาชน เพื่อให้เกิดการยอมรับ การปรับตัว การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ในการสร้างเสริมสุขภาพของประชาชนในชุมชน

3. การเลือกใช้สื่อที่ ตรงใจ ตรงเป้า เข้าถึงกลุ่มประชาชนอย่างสม่ำเสมอ และปรับการสื่อสารให้เหมาะสมกับสถานการณ์

4. ปรับรูปแบบการสื่อสาร ให้เหมาะสมกับบริบทที่เกิดขึ้น เพื่อให้ประชาชนเกิดการรับรู้ สามารถเข้าถึง และใช้ประโยชน์จากการสื่อสารสุขภาพได้

สรุป

ในยุคที่การสื่อสารไร้พรมแดน และการสื่อสารโดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยี มีความก้าวหน้ามาก และจากความต้องการที่หลากหลายของประชาชน ประกอบกับพฤติกรรมสุขภาพที่แปรเปลี่ยนไป การสื่อสารสุขภาพ จึงมีความสำคัญและจำเป็นที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างเสริมสุขภาพให้ประชาชนในชุมชน เพื่อให้เป็นชุมชนแห่งสุขภาวะที่ดี

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสุขภาพในระดับชุมชน มีความสำคัญอย่างมาก ที่ต่อเนื่องจากสุขภาพของระดับบุคคล และครอบครัว ซึ่งจะช่วยให้บุคคล ครอบครัว และชุมชน ต่างได้แสดงบทบาทหน้าที่ ของตนเอง ในทิศทางที่เหมาะสม และเต็มศักยภาพสูงสุด เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็ง อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข อันเป็นเป้าหมายสำคัญที่สุด

การใช้การสื่อสารสุขภาพ เพื่อเสริมสร้างสุขภาพในชุมชนตามแนวทางของกฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter) ที่มุ่งเน้นการสร้างนโยบาย สาธารณะที่เอื้อต่อสุขภาพ การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ การเพิ่มความสามารถของชุมชน การพัฒนาทักษะส่วนบุคคลและการปรับเปลี่ยนระบบบริการสุขภาพ ให้กับคน 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสตรีและเด็ก กลุ่มวัยเรียน กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มวัยทำงาน กลุ่มผู้สูงอายุ ในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และทักษะให้บุคคล ชุมชน สามารถดูแลสุขภาพของตนเองได้ ในการดำเนินชีวิตยามปกติและเมื่อเกิดการเจ็บป่วย ด้วยการสร้างเสริมสุขภาพกาย สุขภาพจิต สุขภาพทางสังคม และสุขภาพทางปัญญา โดยใช้ องค์ประกอบของการสื่อสาร ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร ของสาร สื่อ/ช่องทาง ผู้รับสาร และการพิจารณาผลของการสื่อสารนั้น ด้วยการอาศัยสื่อต่างๆ ที่ใช้ในการสื่อสาร เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อคำพูด/สื่อบุคคล สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และโทรคมนาคม หรือแม้แต่สื่อ พื้นบ้านที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนในชุมชนมากที่สุด โดยที่เราจะต้องตระหนักถึงระดับของการ สื่อสารที่ นำมาวางแผนการสื่อสารสุขภาพ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้ง 6 ระดับ และการใช้กลยุทธ์ 4 ประการในการ สื่อสารสุขภาพในชุมชน ดังที่กล่าวทิ้งท้ายไว้ในบทความนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2554). *คู่มือ อสม. ยุคใหม่*. โรงพิมพ์ชุมนุมเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ณรงค์ศักดิ์ หนูสอน. (2564). *หลักการส่งเสริมสุขภาพ พิมพ์ครั้งที่ 2*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นิลภา จิระรัตนวรรณ, สุคนธ์ วรรณระมร และ ศรีสุตา รัศมีพงศ์. (2562). การมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการสร้างเสริมสุขภาพ. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. 6(พิเศษ), 365-381.
- ไพบุลย์ ชาวสวนศรีเจริญ และ สุนีย์ เกรานวล. (2549). *การส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม*. วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา.
- เมธาวี จำเนียร และ เมธี แก้วสนิท. (2561). *การสื่อสารสุขภาพเพื่อสร้างเสริมสุขภาพที่ดีของ คนในชุมชน*. วารสารสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 24(2), 157.
- วาสนา จันท์สว่าง. (2550). *การสื่อสารสุขภาพ : กลยุทธ์ในงานสุขศึกษาและการสร้างเสริมสุขภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- วีรศักดิ์ นาชัยดี. (2561). *รูปแบบการจัดการสื่อสารสุขภาพแบบมีส่วนร่วมโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง*. (ดุชนิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์), มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักพัฒนาภาคีสัมพันธ์และวิเทศสัมพันธ์ (2560). *การสื่อสารเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (2562). ความหมายของนวัตกรรม การ ส ร ร ัง เ ส ร ิ ม สุ ข ภ า พ . <https://www.thaihealth.or.th/>.

อภิชาติ รอดสม. (2559). *การส่งเสริมสุขภาพตามกลุ่มวัย*. (เอกสารประกอบการบรรยาย นโยบายการส่งเสริมสุขภาพ) มปท.

Edleman, C.L. & Mandle, C.L. (1994). *Health Promotion Throughout the Lifespan*. (3rd ed.). Mosby-Year Book.

WHO (1986). *Ottawa charter of health promotion*. World Health Organization.